

**BREDE SCHOLEN
IN NEDERLAND**

JAARBERICHT 2003

Inhoudsopgave

voorwoord	3
1 Inleiding	5
2 Trends	9
3 Bevindingen	15
3.1 De cijfers	16
3.2 De inhoud	22
Kwaliteitscriteria	22
Doelen	24
Doelgroep en aanbod	26
De partijen	30
3.3 Het proces	33
Voortgang van het proces	33
Draagvlak en participatie	33
Projectorganisatie	35
Rolverdeling	36
Financiering	38
Knelpunten	41

BREDE SCHOLEN IN NEDERLAND
JAARBERICHT 2003

Opdrachtgevers:

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Utrecht, oktober 2003

© Oberon
Postbus 1423
3500 BK Utrecht
tel. 030-2306090
fax 030-2306080
e-mailadres: info@oberon-o-a.nl

VOORWOORD

Het gaat goed met de brede scholen in Nederland. In 2003 zijn er zo'n vijftig bijgekomen. En daar hoeft het niet bij te blijven, omdat een ruime meerderheid van de gemeenten aangeeft de toekomst van de brede school positief in te zien: een verdubbeling van het huidige aantal naar 1200 brede scholen in deze kabinetsperiode.

De gemeenten zijn dus ambitieus. Daar werken wij graag met de gemeenten verder aan mee. Zo wil de (rijks)overheid (OCW, VWS, SZW en VNG) de verkering van beleid op rijksniveau tegengaan en knelpunten bestrijden die de ontwikkeling van brede scholen in de weg staan. Voor de versterking van het integrale jeugdbeleid en het weg nemen van knelpunten daarbinnen is de Operatie JONG in het leven geroepen. Dit levert ook voor de brede school winst op.

Clémence Ross
Staatssecretaris van Volksgezondheid Welzijn en Sport

Het kabinet wil de komende jaren de basisinfrastructuur voor jeugdigen versterken. Dat is één van de prioriteiten van het jeugdbeleid. De brede school is een goed voorbeeld waar deze ambitie tot z'n recht kan komen. In steeds meer gemeenten is de brede school dé plek geworden waar het onderwijs, de peuterspeelzaal, het jeugd- en jongerenwerk, de kinderopvang, de buitenschoolse opvang, de sportvereniging en de culturele instellingen samenwerken. Dit maakt de brede school in veel gemeenten tot een centrale plek in de buurt.

Na het lezen van het Jaarbericht 2003 concluderen wij dat de toekomst voor de brede school veel uitdagingen biedt. Wij hopen dat u met veel enthousiasme blijft werken aan de brede school en deze uitdagingen samen met ons aangaat.

Maria van der Hoeven
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

1 INLEIDING

Opdracht

Onderzoeks- en adviesbureau Oberon brengt jaarlijks de stand van zaken rond brede scholen in Nederland in kaart in opdracht van de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. In het onderzoek gaat het om de systematische registratie en beschrijving van de ontwikkeling van brede scholen in alle Nederlandse gemeenten. Gemeenten waar sprake is van brede schoolontwikkeling ontvangen daarvoor jaarlijks een enquête. Het jaarbericht 2003 is voorlopig het laatste jaarbericht in een reeks van drie. In 2004 zal er geen jaarbericht worden opgesteld.

Werkwijze

Gezien het longitudinale karakter van het onderzoek is voor het derde jaarbericht dezelfde werkwijze gevolgd als voor de vorige twee jaarberichten. Op basis van een analyse van de respons op de enquête van 2002 en de reacties op het jaarbericht 2002 zijn verbeterpunten opgesteld die aan een panel van landelijke deskundigen zijn voorgelegd. Dit heeft geleid tot een uitbreiding van de vragenlijst op het gebied van kwaliteitscriteria en een inperking van het aantal open vragen. De dataverzameling heeft in twee ronden plaatsgevonden. De eerste ronde (november 2002) betrof een screening onder alle gemeenten in Nederland. Daarbij is per fax of telefonisch nagegaan in welke gemeenten er brede scholen zijn of worden ontwikkeld. In de tweede ronde (januari 2003) zijn de gemeenten waar sprake is van brede schoolontwikkeling nogmaals benaderd. Aan een vertegenwoordiger van de gemeente (bijvoorbeeld een hoofd afdeling onderwijs of een gemeentelijk projectleider) is een semi-gestructureerde vragenlijst voorgelegd. Bij gemeenten die niet tijdig schriftelijk hebben gereageerd, is telefonisch een verkorte versie van de vragenlijst afgenomen. Ook vertegenwoordigers van de betrokken instellingen in de gemeenten (bijvoorbeeld een bestuurder of directeur van een school, peuterspeelzaal, of kinderdagverblijf) kregen een verkorte vragenlijst toegezonden.

Respons

Net als in voorgaande jaren is in de eerste ronde een respons van 100% gerealiseerd: alle gemeenten¹ in Nederland zijn bereikt. Daarvan gaven 264 gemeenten aan dat er sprake is van brede schoolontwikkeling. Deze gemeenten zijn in de tweede ronde opnieuw benaderd. Daarvan hebben 161 gemeenten de vragenlijst schriftelijk of elektronisch ingevuld. Bij 61 gemeenten die niet hebben gereageerd is telefonisch een verkorte versie van de vragenlijst afgenomen. Uiteindelijk zijn in totaal van 222 gemeenten gegevens verkregen (een respons van 84%).

Van de instellingen zijn 185 vertegenwoordigers benaderd. Dit is minder dan het aantal gemeenten, omdat niet iedere gemeente een contactpersoon voor de betrokken instellingen had opgegeven. In totaal hebben 117 instellingen gereageerd (een respons van 63%).

Overigens hebben sommige gemeenten en instellingen de vragenlijst niet volledig ingevuld. Hierdoor liggen de responspercentages bij enkele vragen op een lager niveau.

¹ In 2002 waren er in Nederland in totaal 496 gemeenten. Na gemeentelijke herindelingen bleven er in 2003 nog 489 gemeenten over.

² Bron achtergrondkenmerken gemeenten: CBS Statline, gegevens over 2002.

³ Van der Grinten, Kreijen & Van den Goor (2003). Brede scholen in Nederland. De brede school in het voortgezet onderwijs. Utrecht: Oberon.

Representativiteit

De respons is ruim voldoende om met het jaarbericht 2003 een volledig dekkend beeld van de ontwikkeling van brede scholen in Nederland te geven. Van elke gemeente in Nederland is immers bekend of er al dan niet brede scholen worden ontwikkeld. Van 84% van de gemeenten die werken aan brede scholen zijn meer gedetailleerde gegevens beschikbaar. Deze respons is niet selectief wat betreft landsdeel, provincie, gemeentegrootte, of stedelijkheid van gemeenten². Dat betekent dat het jaarbericht een representatief beeld geeft van de ontwikkelingen van brede scholen in Nederlandse gemeenten, zoals waargenomen door vertegenwoordigers van de gemeenten zelf. Het beeld dat zij schetsen kan bovendien beter vergeleken worden met de opvattingen van vertegenwoordigers van instellingen, omdat de respons van de instellingen dit jaar aanzienlijk hoger is dan in voorgaande jaren. De bevindingen van dit jaar zijn goed vergelijkbaar met die van de twee voorgaande jaren. De gemeenten die in 2003 werken aan de totstandkoming van brede scholen verschillen namelijk niet noemenswaardig van die van 2002 en 2001 wat betreft landsdeel, provincie, gemeentegrootte of stedelijkheid.

In voorgaande jaren bleek dat we via de gemeenten te beperkt zicht kregen op ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs. Om de brede school in het voortgezet onderwijs beter in beeld te krijgen is een parallel lopend onderzoek uitgevoerd, waarbij de gegevens direct bij vo-scholen zijn verzameld. Van dat onderzoek is in een separaat rapport verslag gedaan³.

Leeswijzer

We beginnen in hoofdstuk 2 met een trendanalyse, waarin we de actuele ontwikkelingen op het gebied van brede scholen in Nederland voor u samenvatten. In hoofdstuk 3 presenteren we de onderzoeksbevindingen van 2003. Daarbij baseren we ons in de eerste plaats op de gegevens die de vertegenwoordigers van gemeenten hebben aangeleverd. Als de opvattingen van vertegenwoordigers van instellingen daar van afwijken, lichten we dat toe. Hier en daar besteden we apart aandacht aan de stand van zaken in het voortgezet onderwijs en voegen we resultaten uit het hiervoor genoemde vo-onderzoek toe. Op enkele punten in het rapport gaan we nader in op verschillen tussen brede scholen in diverse wijken (o.a. achterstandswijken, nieuwbouwwijken, dorpskernen). Waar dat relevant is, vergelijken we de gegevens van 2003 met die van voorgaande jaren.

2 TRENDS

De ontwikkeling van brede scholen in Nederland is al enige jaren gaande. Er is inmiddels veel informatie beschikbaar over processen, doelen en activiteiten van brede scholen. Ook knelpunten en succesfactoren komen steeds duidelijker aan het licht. Op basis daarvan schetsen we in dit hoofdstuk de belangrijkste trends voor de komende jaren.

1
TREND

Aantal gemeenten met brede scholen stabiel

De ontwikkeling van brede scholen is rond 1995 in enkele gemeenten ingezet. Vanaf 2000 was er sprake van een hausse van gemeenten die met de ontwikkeling van brede scholen van start gingen. Met als resultaat dat in 2002 ruim de helft van de Nederlandse gemeenten aan brede scholen werkten. Die snelle opkomst deed vermoeden dat als de trend zich voort zou zetten, er over enkele jaren in heel Nederland brede scholen gerealiseerd zouden zijn – dat wil zeggen in vrijwel elke gemeente. In 2003 is het aantal gemeenten dat aan brede scholen werkt echter niet verder toegenomen. Weliswaar heeft een veertigtal nieuwe gemeenten de brede schoolontwikkeling ingezet, maar tegelijkertijd is het proces in een vergelijkbaar aantal gemeenten tijdelijk tot stilstand gekomen. Alle grotere gemeenten zetten het proces voort maar veel kleinere gemeenten blijken te worstelen met voorbereidende werkzaamheden, bijvoorbeeld met de financiering of de bouw van multifunctionele accommodaties.

2
TREND

Aantal brede scholen blijft groeien

Ook al lijkt de landelijke ontwikkeling zich te stabiliseren, toch blijft het aantal brede scholen de komende jaren groeien. Gemeenten die aan de ontwikkeling van brede scholen werken, willen in de toekomst méér brede scholen realiseren dan ze eerder van plan waren. Voorheen bleef de ontwikkeling in veel gemeenten beperkt tot één pilot, nu wil de meerderheid in de periode 2003-2006 twee of meer brede scholen tot stand brengen. Uiteindelijk willen gemeenten ongeveer 1200 brede scholen tot stand brengen, voornamelijk in de periode 2003-2006. Brede scholen verschijnen in alle typen wijken, van nieuwbouwwijk tot achterstandswijk, in stedelijke gebieden en op het platteland.

3
TREND

Multifunctionele accommodatie in opkomst

In vergelijking met voorgaande jaren worden steeds meer brede scholen gevestigd in multifunctionele gebouwen met meerdere voorzieningen onder één dak. Gemeenten en instellingen hechten veel waarde aan multifunctioneel bouwen en multifunctioneel ruimtegebruik. Brede scholen worden ook steeds vaker gehuisvest in nieuwe gebouwen. Onderwijshuisvesting vormt dan ook de belangrijkste kostenpost.

4
TREND

Multidisciplinaire samenwerking cruciaal

Multidisciplinaire samenwerking geldt als het belangrijkste criterium voor de brede school. Steeds meer partijen uit verschillende sectoren gaan deel uitmaken van brede scholen. De samenwerking tussen basisscholen, peuterspeelzalen, kinderopvang en welzijn wordt nu steeds vaker uitgebreid naar de sectoren zorg, cultuur en sport. Met name het maatschappelijk werk, de bibliotheek en sportverenigingen komen als partners in beeld. Ook binnen de gemeente is er steeds meer sprake van een integrale aanpak en van samenwerking tussen verschillende afdelingen en beleidsterreinen.

4
TREND

Ouders verschijnen in beeld

Het vergroten van de ontwikkelingskansen van kinderen is nog steeds het centrale doel van brede scholen. Maar ouders worden een steeds belangrijkere doelgroep. Opvoedingsondersteuning en het vergroten van de betrokkenheid van ouders bij de ontwikkeling van hun kind staan hoog in het vaandel. Maar brede scholen spelen ook in op behoeften van tweeverdieners, bijvoorbeeld door het aanbieden van tussen- en naschoolse opvang. Ouders maken steeds vaker gebruik van mogelijkheden om hun invloed te laten gelden, bijvoorbeeld via de medezeggenschapsraad, ouderaad of inspraakavonden.

5
TREND

Gevarieerd activiteiten- programma

Doorgaande ontwikkelingslijnen vormen de kern van het brede school programma: doorlopende programma's voor voor- en vroegschoolse educatie, een kindvolgsysteem en een doorgaande taallijn behoren tot het dagelijkse programma. Maar daarnaast is er ook op andere vlakken veel te doen voor kinderen en ouders. Schoolmaatschappelijk werk en opvoedingsondersteuning worden veelal wekelijks aangeboden. Hetzelfde geldt voor het vrijetijdsaanbod van sportieve en culturele activiteiten. Zorginstellingen zijn maandelijks van de partij, bijvoorbeeld het consultatiebureau of de schoolarts.

Discrepantie tussen ambities en financiële armslag

Gemeenten en instellingen zijn positief tot zeer positief over de toekomst van de brede school. Gemeenten die werken aan de brede school willen hier mee doorgaan en het proces verder uitbreiden naar andere scholen en wijken. Die ambities lijken de financiële mogelijkheden van gemeenten en partners te overstijgen. Het afgelopen jaar is het economisch klimaat aanzienlijk verslechterd. Daardoor komen de benodigde investeringen in huisvesting en samenwerking verder onder druk te staan. Het is op zijn zachtst gezegd een uitdaging voor beleidsmakers, politiek en uitvoerende partijen om de brede school in de komende periode van bezuinigingen overeind te houden.

3 BEVINDINGEN

In dit hoofdstuk presenteren we de uitkomsten van het onderzoek. We maken onderscheid tussen cijfermatige, inhoudelijke en procesmatige gegevens. Daarbij komen de volgende vragen aan de orde:

De cijfers

Hoeveel brede scholen zijn er in Nederland? Waar zijn die brede scholen te vinden? Hoe zijn ze gehuisvest?

De inhoud

Wat maakt een brede school tot een brede school? Welke doelen heeft men met brede scholen voor ogen? Welke activiteiten worden ontplooid voor welke doelgroepen? Welke partijen zijn daarbij betrokken?

Het proces

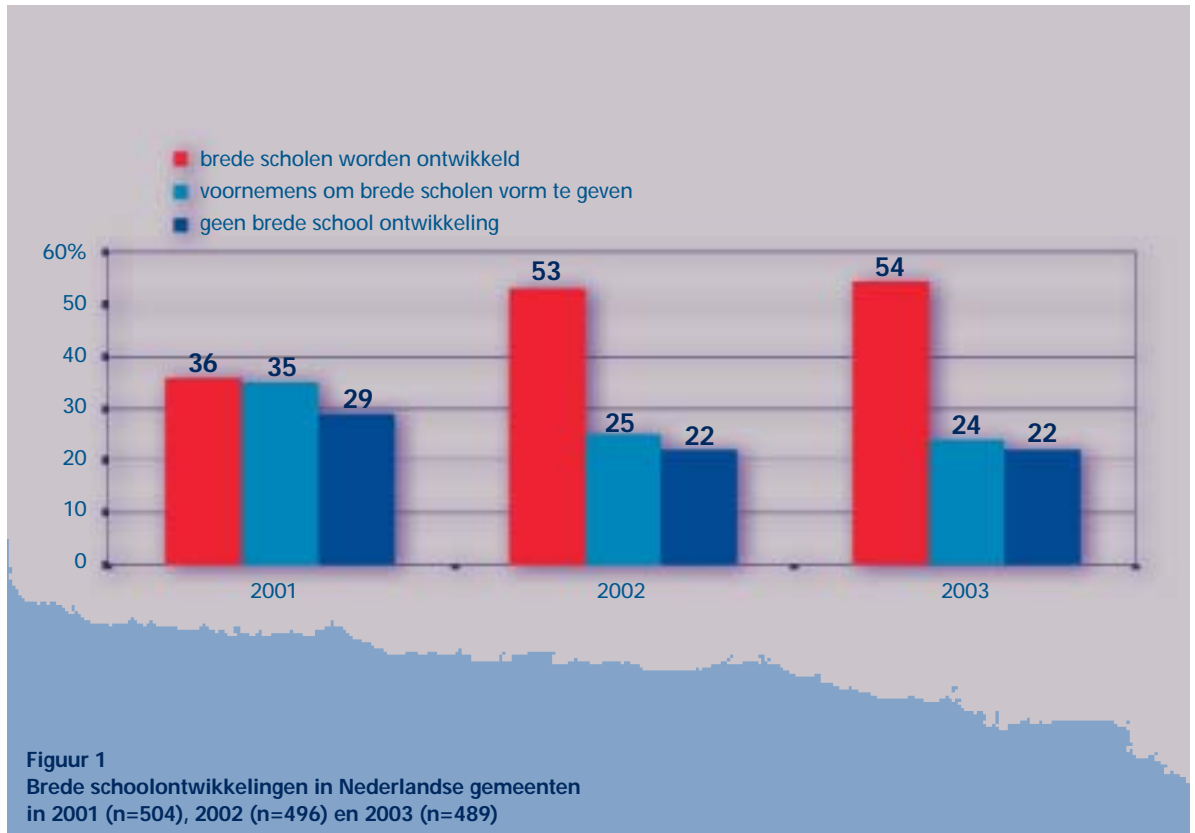
Hoe verloopt het proces? Hoe is het draagvlak onder de diverse partijen? Hoe is de projectorganisatie ingericht? Wat is de rolverdeling onder de partners? Hoe staat het met de financiering? Is er al zicht op resultaten? Welke zijn de belangrijkste knelpunten?

3.1 DE CIJFERS

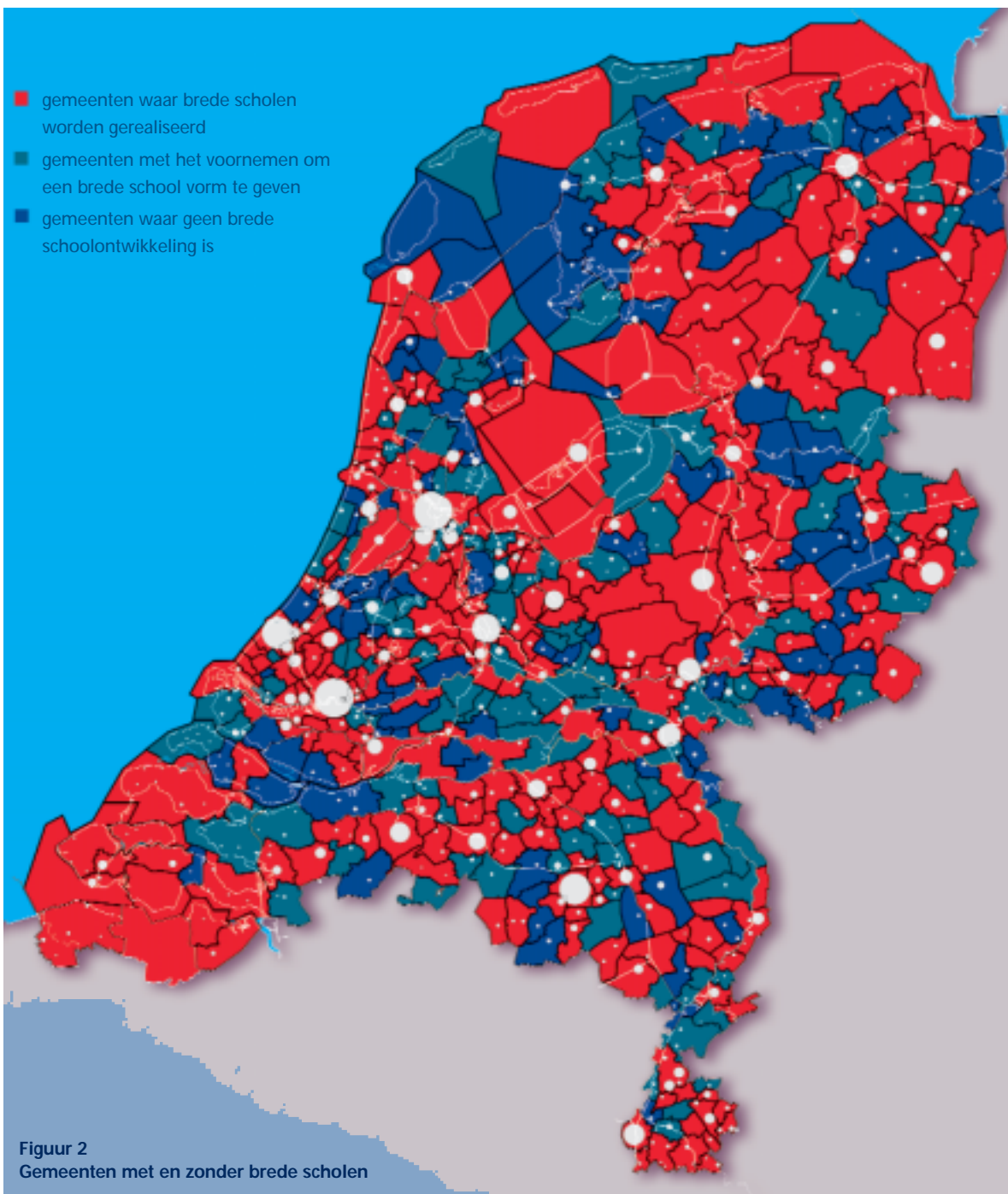
Hoeveel brede scholen zijn er in Nederland? Waar zijn die brede scholen te vinden? Hoe zijn ze gehuisvest? Aan de hand van de hierna gepresenteerde cijfers schetsen we de stand van zaken in 2003.

De helft van de gemeenten werkt aan brede scholen

In 2002 was het aantal gemeenten dat besluit om één of meerdere brede scholen te realiseren sterk gestegen ten opzichte van 2001. Het jaarbericht van 2002 schetste dan ook het beeld van een sterke opmars van brede scholen door het hele land. Uit de nieuwe onderzoeksgegevens van 2003 blijkt

- gemeenten waar brede scholen worden gerealiseerd
- gemeenten met het voornemen om een brede school vorm te geven
- gemeenten waar geen brede schoolontwikkeling is

Figuur 2
Gemeenten met en zonder brede scholen

inwonertal	stand van zaken in 2003
100.000+	Alle (100%) grote gemeenten (n=25) waren vorig jaar al bezig met de ontwikkeling van brede scholen en gaan daar nu mee door.
50.000-100.000	De meeste (92%) middelgrote gemeenten (n=37) werken net als vorig jaar aan de ontwikkeling van brede scholen.
20.000-50.000	Ruim de helft (63%) van de kleinere gemeenten (n=177) werkt aan brede scholen.
<20.000	Ruim éénderde (38%) van de gemeenten op het platteland (n=250) is bezig met de ontwikkeling van brede scholen.

Figuur 3
Gemeentegrootte en ontwikkeling van brede scholen

dat het aantal gemeenten dat werkt aan brede schoolontwikkeling ten opzichte van vorig jaar niet verder is gestegen. In 2003 werken 264 gemeenten (54%) aan de totstandkoming van brede scholen. Dat zijn er ongeveer evenveel als in 2002.

Brede scholen verschijnen overal

Brede scholen verschijnen overal in Nederland: in alle provincies, in vrijwel alle grotere steden maar ook in grote aantallen op het platteland (zie figuur 2 en 3).

Vertraging in kleinere gemeenten

De uitbreiding van het aantal kleinere gemeenten dat aan brede scholen werkt, lijkt tot stilstand te

komen. Weliswaar zijn 37 gemeenten (met op één na allemaal minder dan 50.000 inwoners) dit jaar gestart met de ontwikkeling van brede scholen, maar daar staat tegenover dat het proces in 34 gemeenten (waarvan 28 met minder dan 50.000 inwoners) is stilgevallen.

Uit aanvullende enquêtering onder deze gemeenten komt naar voren dat er slechts twee gemeenten zijn die – naar aanleiding van de uitkomsten van een haalbaarheidsonderzoek – daadwerkelijk zijn gestopt. Bij de ruime meerderheid van de gemeenten (n=27) is de ontwikkeling van brede scholen niet gestaakt, maar heeft het proces vertraging opgelopen. De oorzaken van de vertraging zijn divers (zie figuur 4).

Aantal operationele brede scholen groeit

Ondanks de bestendiging van het aantal gemeenten dat aan brede scholen werkt, groeit het aantal

operationele brede scholen in Nederland gestaag. In 2003 zijn er zo'n 500 operationele brede scholen. Dat betekent dat er in het afgelopen jaar ongeveer vijftig brede scholen zijn bijgekomen. In de helft van de gemeenten die aan brede scholen werken, zijn inmiddels één of meer brede scholen operationeel. Vorig jaar gold dat nog maar voor éénderde van de gemeenten.

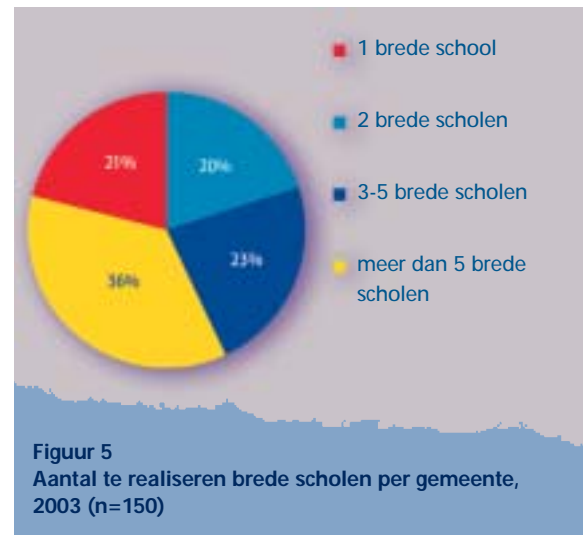
Hoge ambities voor 2003-2006

De komende jaren willen gemeenten het aantal brede scholen meer dan verdubbelen. Het ambitieniveau van vorig jaar (1000 brede scholen) is naar boven bijgesteld. Uiteindelijk zouden er volgens gemeenten ongeveer 1200 brede scholen moeten komen. Meer dan de helft daarvan wil men in de

periode 2003-2006 tot stand brengen. In 2010 moeten ook de rest gereed zijn.

Uitbreiding van het aantal pilots

In 2002 wilden veel gemeenten het voorlopig bij één brede school laten. Dat standpunt is goeddeels verlaten. Inmiddels wil de grote meerderheid van de gemeenten twee of meer brede scholen realiseren. Het percentage gemeenten dat meer dan vijf brede scholen wil ontwikkelen, is ten opzichte van vorig jaar verdubbeld (zie figuur 5). Gemeenten plannen meer brede scholen naarmate ze meer inwoners hebben. De meeste grote gemeenten willen er meer dan vijf, de meeste kleine gemeenten twee of drie.

	operationeel	in voorbereiding
achterstandswijken	76%	20%
sociaal-economisch sterke wijken	4%	13%
herstructureringswijken	5%	13%
nieuwbouwwijken	7%	19%
dorpskernen	8%	35%
totaal	100%	100%

Figuur 6
Waar zijn brede scholen te vinden?

Een brede school in elke wijk?

Over het eindpunt van de brede schoolontwikkeling zijn de meningen verdeeld. Ruim de helft (54%) van de gemeenten vindt dat er uiteindelijk in elke wijk een brede school moet komen. Maar ruim éénderde is daar juist geen voorstander van. Vertegenwoordigers van instellingen hebben vaker (68%) dan gemeenten een voorkeur voor een brede school in elke wijk.

Op de stelling dat op termijn alle scholen breed zouden moeten worden, reageren gemeenten en instellingen hetzelfde: ruim de helft is het hiermee eens, ruim éénderde niet.

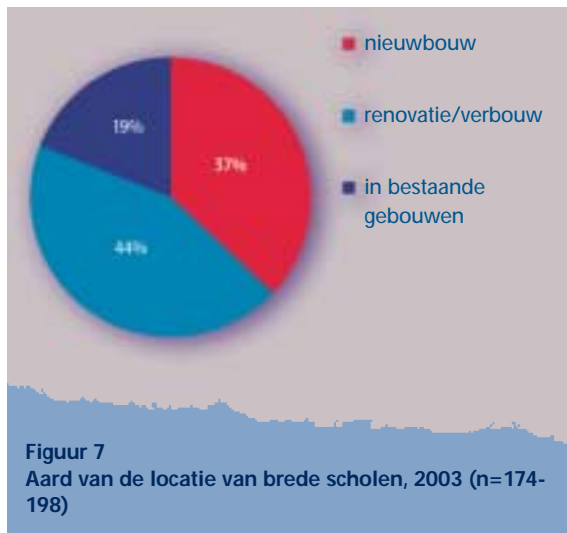
Vooral in achterstandswijken

De afgelopen jaren zijn er vooral in de achters-

tandswijken in stedelijke gebieden veel brede scholen gerealiseerd. Daarnaast zijn er brede scholen te vinden in dorpskernen, nieuwbouwwijken, herstructureringswijken en sociaal-economisch sterke wijken. Als het gaat om brede scholen in voorbereiding ligt het beeld anders: de meeste daarvan zijn te vinden in dorpskernen op het platteland (zie figuur 6).

Huisvesting steeds vaker in multifunctionele nieuwbouw

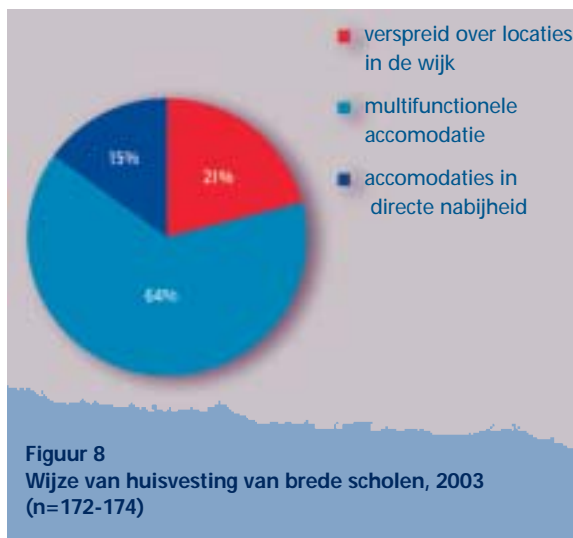
De meerderheid van de brede scholen is - of wordt - gehuisvest in nieuwe (37%) of gerenoveerde (19%) gebouwen. De overige brede scholen (44%) functioneren of gaan functioneren in bestaande gebouwen. Nieuwbouw is ten opzichte van vorig jaar in opkomst (zie figuur 7).

Steeds meer brede scholen worden gehuisvest in accommodaties met meerdere voorzieningen onder één dak: het percentage brede scholen in multifunctionele accommodaties is ten opzichte van 2002 gestegen van 47% naar 64%. Het aandeel brede scholen dat vorm krijgt in meerdere accommodaties in elkaars directe nabijheid (15%) is in 2003 gehalveerd ten opzichte van 2002. De overige brede scholen zijn of worden gehuisvest in locaties verspreid over de wijk (zie figuur 8).

Afspraken over beheer en exploitatie

In bijna de helft (49%) van de gemeenten zijn afspraken gemaakt over beheer en exploitatie van brede scholen. Meestal zijn de afspraken ook schriftelijk vastgelegd. Gesplitst beheer, waarbij alle participanten zelf het beheer van hun deel van het gebouw verzorgen, is nog steeds het populairst (47%). In een kwart van de gemeenten wordt het beheer verzorgd door een onafhankelijke beheersorganisatie. Daarnaast komt het ook voor dat één van de participanten alle beheerstaken verzorgt, of dat een facilitaire organisatie het beheer verzorgt. In vergelijking met vorig jaar zijn in meer gemeenten (49%) afspraken gemaakt over gezamenlijk onderhoud (een stijging van zo'n tien procent).

3.2 DE INHOUD

Wat maakt een brede school tot een brede school? Welke doelen heeft men met brede scholen voor ogen? Welke activiteiten worden ontplooid voor welke doelgroepen? Welke partijen zijn daarbij betrokken? Aan de hand van de hierna gepresenteerde gegevens geven we antwoord op deze vragen.

Kwaliteitscriteria

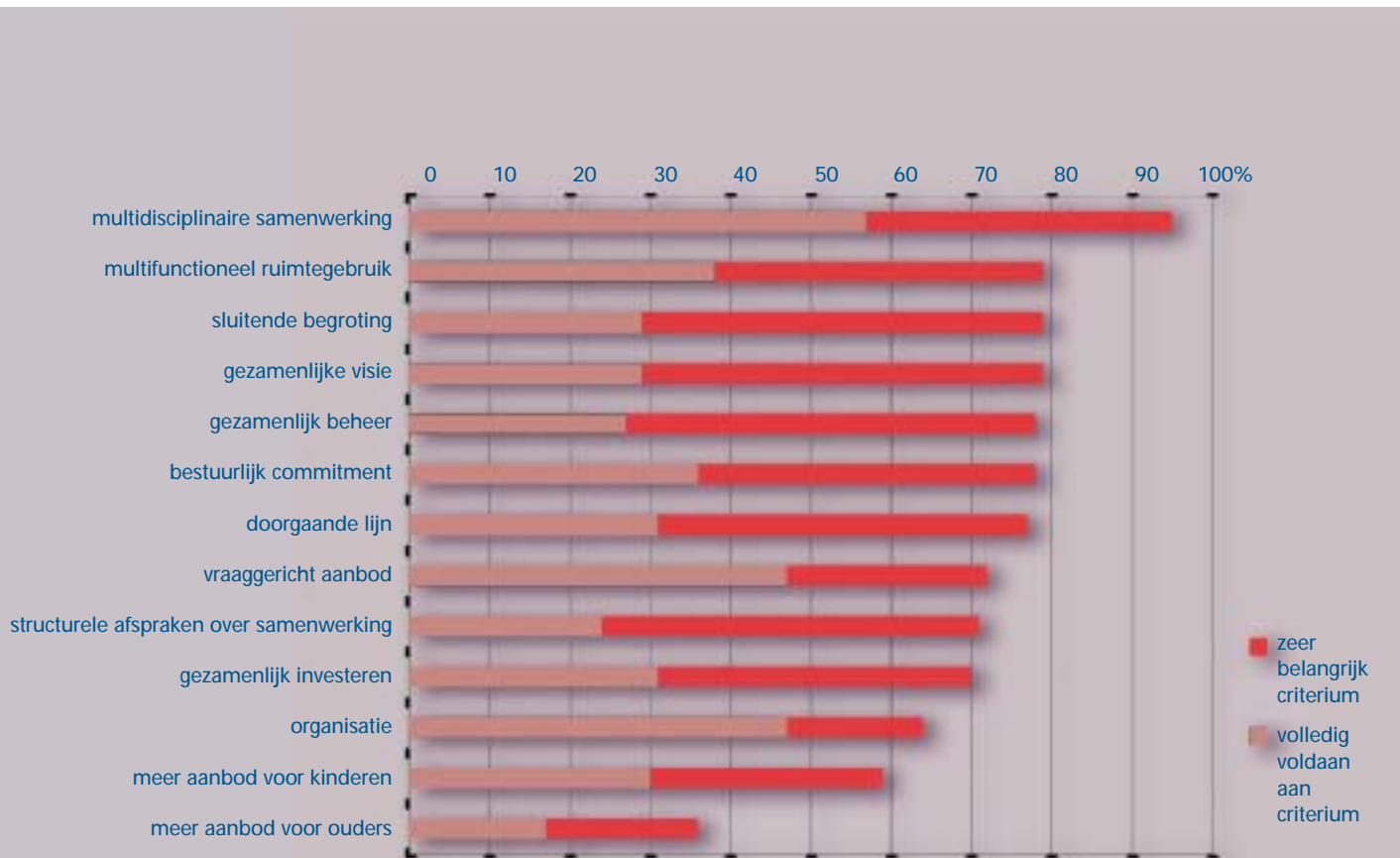
Waarom herken je brede scholen? In de beginjaren van de brede school werd vaak gesteld dat de brede school niet bestaat, ofwel dat de brede school vele verschijningsvormen kent. Momenteel blijkt een aantal gemeenten behoefte te hebben aan aanscherping van soms al te globale definities. Al is het maar om te voorkomen dat een onbeperkt aantal partijen aanspraak kan maken op veelal beperkte stimuleringsfondsen. In dit verband kunnen kwaliteitscriteria uitkomst bieden. Onder kwaliteitscriteria verstaan we eenduidige formuleringen van de kenmerken waarmee een brede school zich onderscheidt van een 'gewone' school. Op basis van overleg met enkele gemeenten die ruime ervaring hebben met brede scholen is een eerste, voorlopige set van kwaliteitscriteria geformuleerd. Deze criteria zijn vervolgens in de enquête aan gemeenten en instellingen voorgelegd. Zij hebben aangegeven hoe belangrijk ze de kwaliteitscriteria vinden en in hoeverre hun brede scholen aan deze criteria voldoen.

Samenwerking is hét kenmerk van de brede school
Multidisciplinaire samenwerking tussen partners uit verschillende sectoren is het belangrijkste ken-

merk van brede scholen. Ook andere aspecten van samenwerking, zoals multifunctioneel ruimtegebruik, een gezamenlijke visie en gezamenlijk beheer scoren hoog. Ruim driekwart van de gemeenten beschouwt deze criteria als zeer belangrijk.

Daarnaast acht driekwart van de gemeenten een sluitende begroting en bestuurlijk commitment (afspraken tussen partners zijn op bestuurlijk niveau schriftelijk vastgelegd) van groot belang voor de kwaliteit van de brede school. Op het inhoudelijke vlak is een doorgaande pedagogische lijn het belangrijkste criterium. Het valt op dat substantiële uitbreiding van het aanbod voor kinderen veel minder vaak van belang wordt geacht en dat geldt helemaal voor uitbreiding van het aanbod voor ouders: slechts één derde van de gemeenten en instellingen vindt dat een zeer belangrijk criterium.

Instellingen zijn het over het algemeen met gemeenten eens, op één uitzondering na: zij vinden de kwaliteit van de organisatie één van de belangrijkste criteria. Veel meer instellingen (86%) dan gemeenten (64%) beschouwen een gedegen organisatie als een zeer belangrijk kwaliteitscriterium. Met de term gedegen wordt bedoeld: een organisatie met een vaste overlegstructuur en duidelijke voortrekkers, zowel op locaties als bij de gemeente.

Figuur 9

Welke kwaliteitscriteria vinden gemeenten belangrijk en in hoeverre is er aan voldaan?

Percentage gemeenten dat het criterium zeer belangrijk vindt en dat volledig aan het criterium heeft voldaan (n=150-219)

Werk aan de winkel

Op alle vlakken hebben brede scholen nog een lange weg te gaan: aan het gros van de kwaliteitscriteria is volgens de meeste gemeenten en instellingen nog niet voldaan.

Multidisciplinaire samenwerking tussen partijen uit verschillende sectoren lijkt nog het beste uit de verf te komen. In ruim de helft van de gevallen wordt dat criterium gehaald. Ook de projectorganisatie staat veelal al in de steigers. Daar staat tegenover dat er nog weinig structurele afspraken zijn gemaakt over samenwerking. Ook met betrekking tot gezamenlijke visie en gezamenlijk beheer is er nog een wereld te winnen.

Op het inhoudelijke vlak vraagt de realisering van een doorgaande pedagogische lijn de nodige aandacht. Een aantal gemeenten (31%) vindt dat zij daarin al ver gevorderd zijn maar de instellingen – die in dit verband toch dicht bij het vuur zitten – zijn hier veel minder positief over. Slechts een enkeling (9%) vindt dat dit criterium volledig gehaald wordt.

Daarnaast is er op het financiële vlak werk aan de winkel. Een sluitende begroting ontbreekt in de meeste gevallen en ook van gezamenlijk investeren (dat wil zeggen: elke partner draagt bij aan de organisatie in personele en/of financiële zin) is nog onvoldoende sprake.

Doelen

Wat willen gemeenten en instellingen bereiken met brede scholen? Uit de doelenlijstjes van de gemeenten en instellingen komt naar voren dat zij duidelijke doelen voor ogen hebben. De doelen die

zij nastreven zijn van uiteenlopende aard. Soms is er sprake van enige overlap met de hiervoor gepresenteerde kwaliteitscriteria. Met name van samenwerking en de doorgaande lijn is nog niet duidelijk of respondenten deze zien als criteria (of anders gezegd: als noodzakelijke randvoorwaarden om doelen te kunnen realiseren) of als doelen op zichzelf.

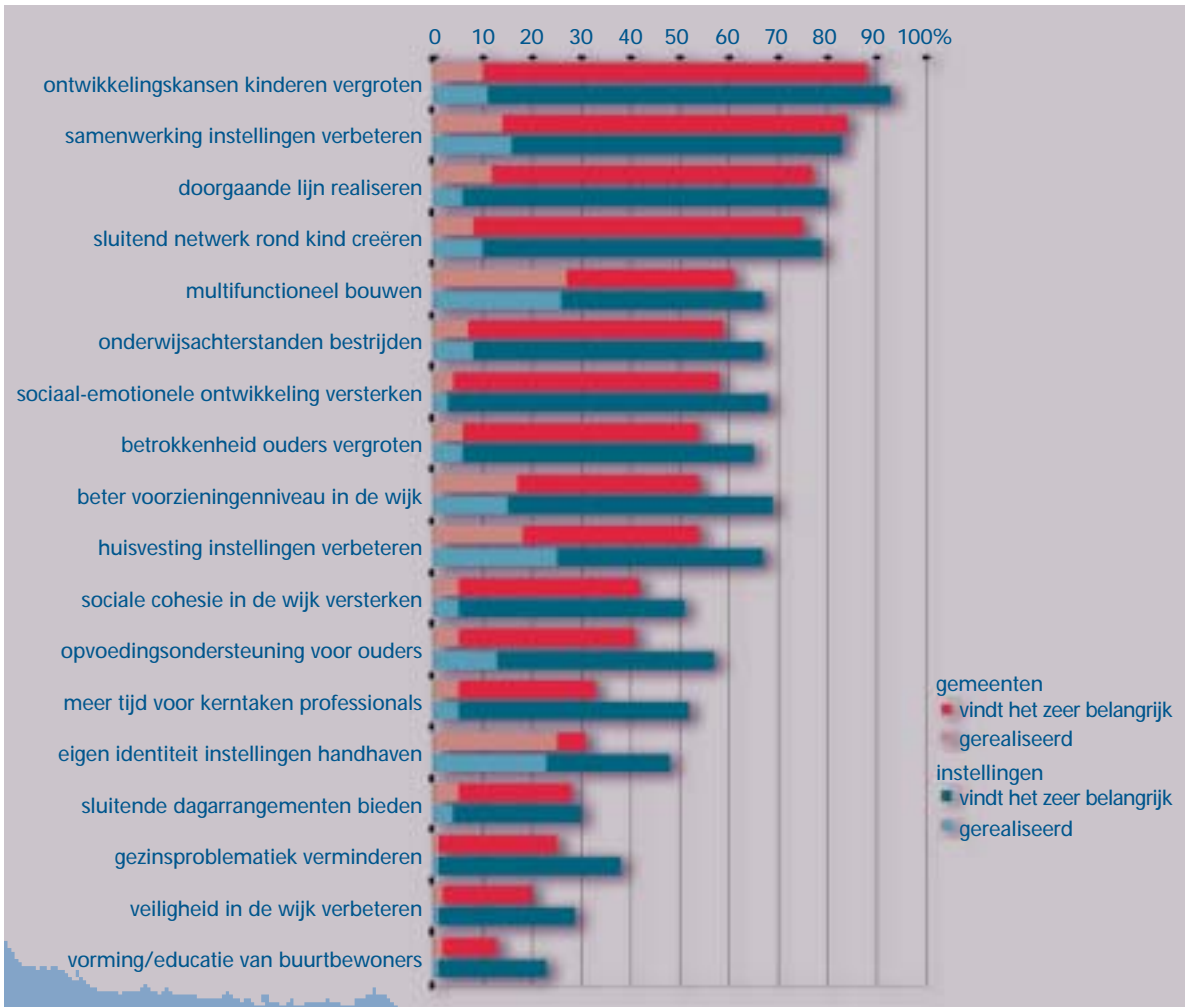
De doelen top 5

Uit de top vijf van doelen die gemeenten en instellingen als zeer belangrijk beschouwen, komt naar voren dat de ontwikkeling van kinderen en een goede samenwerking (zowel inhoudelijk als fysiek) tussen partijen voorop staan:

1. Ontwikkelingskansen van kinderen vergroten.
2. Samenwerking tussen instellingen verbeteren.
3. Doorgaande lijn realiseren.
4. Sluitend netwerk rond het kind creëren.
5. Multifunctioneel bouwen.

Het kind staat centraal

Het belangrijkste doel van brede scholen is het vergroten van de ontwikkelingskansen van kinderen (88%). Ook andere doelen ten aanzien van kinderen, te weten het realiseren van een doorgaande ontwikkeling en het creëren van een sluitend netwerk rond het kind, scoren hoog. Het bestrijden van onderwijsachterstanden en het versterken van de sociaal-emotionele ontwikkeling scoren ten opzichte daarvan over het algemeen wat lager. In het voortgezet onderwijs krijgt dat laatste aspect wel het meeste accent. Daar richten brede scholen zich in de eerste plaats op het ontwikkelen van sociale competentie, het versterken van de binding met school en het bevorderen van sociale participatie.

Figuur 10

Welke doelen vinden gemeenten en instellingen belangrijk en in hoeverre zijn ze gerealiseerd?

Percentage gemeenten (rood) en instellingen (blauw) dat het doel zeer belangrijk vindt en dat het doel volledig heeft gerealiseerd (n gemeenten=130-161, n instellingen=97-109)

Samenwerking is een doel op zich

De meerderheid van de gemeenten (84%) en instellingen (82%) beschouwt het verbeteren van de samenwerking tussen instellingen als een doel op zich. Na ontwikkelingskansen voor kinderen is dat hetgeen waar men het meeste belang aan hecht.

Multifunctioneel bouwen steeds belangrijker

Steeds meer gemeenten (61%) en instellingen (67%) vinden multifunctioneel bouwen een zeer belangrijk doel. De meerderheid van de gemeenten en instellingen vindt dat de huisvesting van de instellingen moet verbeteren en wil een beter voorzieningenniveau in de wijk.

Meer aandacht voor ouders

Ouders krijgen meer aandacht dan voorheen. Dat geldt niet alleen voor ouders van jonge kinderen maar ook voor ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs. In vergelijking met vorig jaar vinden meer gemeenten en veel meer instellingen opvoedingsondersteuning een zeer belangrijk doel. Daarnaast hecht de ruime meerderheid van de gemeenten en instellingen veel belang aan het vergroten van de ouderbetrokkenheid.

Doelen nog niet binnen bereik

Gemeenten en instellingen zijn nog lang niet tevreden met wat ze tot nu toe bereikt hebben. Maar heel weinig gemeenten hebben de doelen die ze belangrijk vinden volledig gerealiseerd. Wat materiële zaken betreft, zoals multifunctioneel bouwen en het verbeteren van de huisvesting en het voorzieningenniveau, lijkt men in een aantal gemeenten aardig op weg. Maar als het

gaat om bijvoorbeeld ontwikkelingskansen voor kinderen, sociaal-emotionele ontwikkeling en opvoedingsondersteuning valt er nog een wereld te winnen.

Doelgroep en aanbod

Op wie richten brede scholen zich en welke activiteiten hebben zij hun doelgroepen te bieden? De programmering van brede scholen is samengesteld uit de componenten onderwijs, opvang, zorg, sport en cultuur.

Accent op activiteiten voor kinderen van 0-12

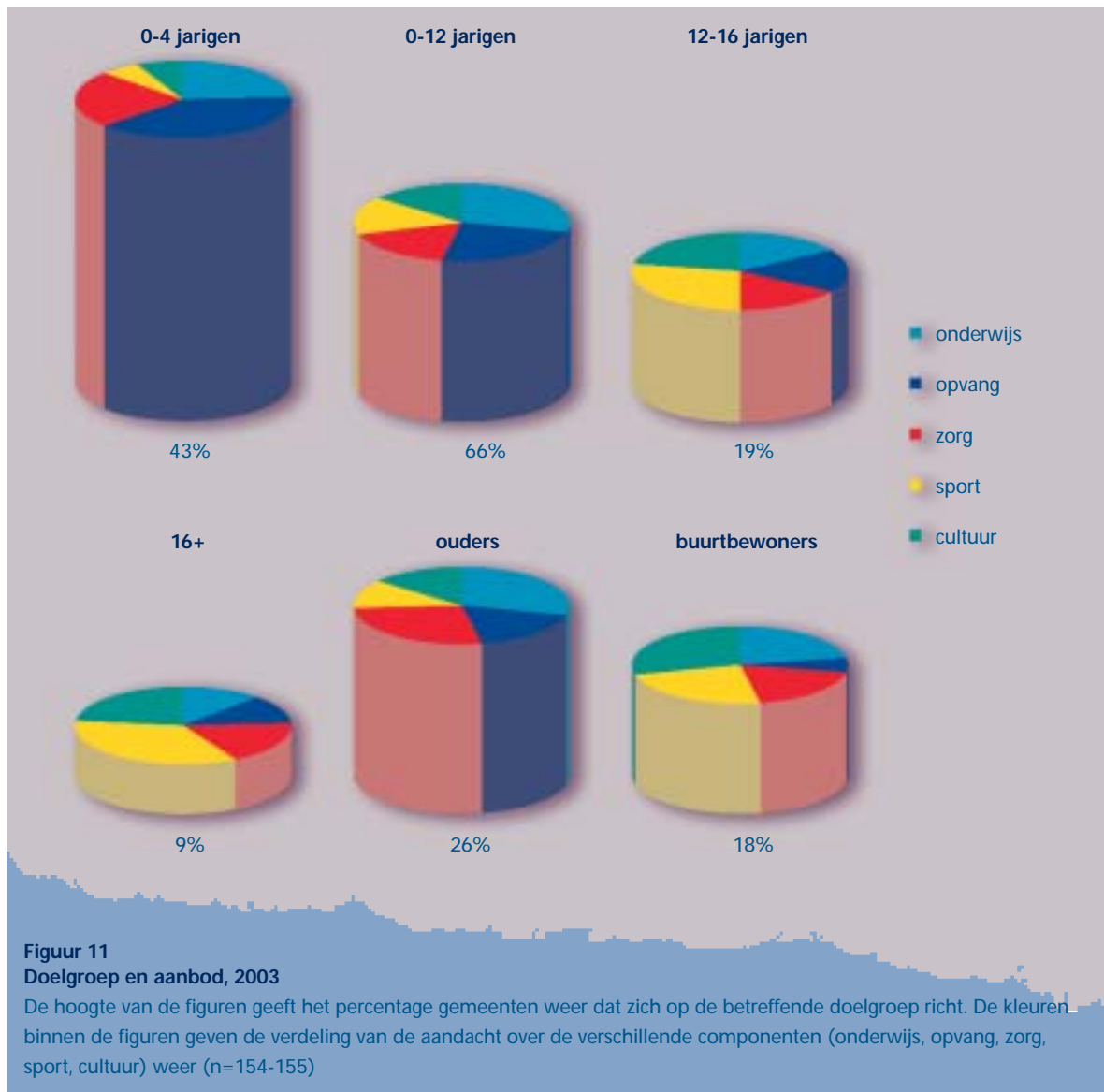
Het accent ligt op activiteiten voor kinderen van 4 tot 12 jaar, maar daarnaast is er ook veel aanbod voor 0-4 jarigen en voor ouders (zie figuur 11).

Gevarieerd programma

Brede scholen bieden verschillende combinaties van onderwijs, opvang, zorg, sport en cultuur voor de diverse doelgroepen (Zie p. 28).

Overblijven en naschoolse opvang zijn populair

De opvang van 4-12 jarigen is nader onderzocht. Het blijkt vooral om tussenschoolse opvang (overblijven) en naschoolse/buitenschoolse opvang (nso/bsso) te gaan. In de meerderheid van de gemeenten (respectievelijk 82% en 80%) bieden brede scholen deze vormen van opvang aan. Opvang vóór aanvang van de school (45%) en de verlengde schooldag (31%) maken in mindere mate deel uit van het aanbod. Van specifieke opvang voor kinderen in de tienerleeftijd

3 BEVINDINGEN

DOELGROEP	0-4 jarigen	Bij de 0-4 jarigen ligt het accent op dagopvang. Daarnaast is er aanbod van zorg en onderwijs. Volgens de instellingen ligt de nadruk vaker op zorg.
DOELGROEP	4-12 jarigen	Kinderen van 4-12-jaar zijn veruit de belangrijkste doelgroep van brede scholen. Het activiteitenaanbod is voor deze doelgroep ook het meest gevarieerd. Onderwijs krijgt prioriteit, maar ook opvang, zorg, sport en cultuur maken nadrukkelijk deel uit van de programmering.
DOELGROEP	12-16 jarigen	Brede scholen richten zich in beperkte mate op 12-16-jarigen. De brede scholen in het voortgezet onderwijs leggen het accent op vmbo-leerlingen in leerjaar 1 en 2. Activiteiten op de gebieden sport en cultuur hebben de overhand. Daarnaast wordt er geïnvesteerd in extra zorg en onderwijs voor leerlingen.
DOELGROEP	16+	Jongeren van 16 jaar en ouder zijn bij brede scholen nauwelijks als doelgroep in beeld. Als er een programma wordt aangeboden gaat het veelal om sportieve en culturele activiteiten.
DOELGROEP	Ouders	Ouders zijn nadrukkelijk in beeld. Het programma is gevarieerd. Activiteiten op het gebied van onderwijs en zorg hebben prioriteit.
DOELGROEP	Buurtbewoners	Een beperkt deel van het aanbod is gericht op buurtbewoners. In de activiteiten ligt de nadruk op sport en cultuur, al neemt onderwijs in vergelijking met vorig jaar een iets belangrijker plaats in.

(8-12/10-14- jarigen) is nog maar mondjesmaat sprake (15%).

Vier clusters van activiteiten

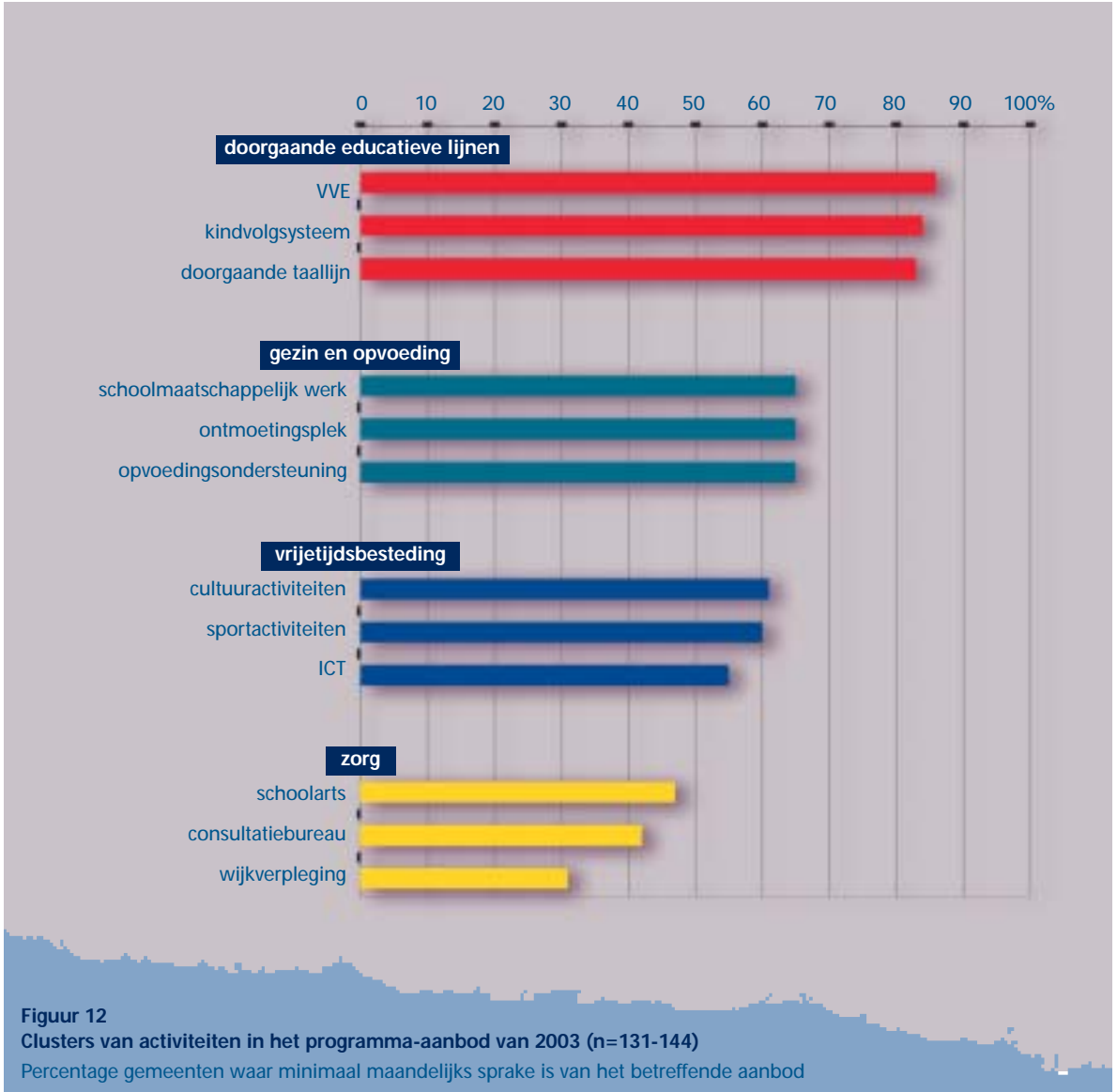
De respondenten hebben het aanbod van brede scholen in hun gemeente nader gespecificeerd. Uit een analyse van die gegevens komt een viertal clusters van activiteiten naar voren: doorgaande educatieve lijnen, gezin en opvoeding, vrijetijdsbe-

steding en zorg⁴. Ten opzichte van vorig jaar zijn er enkele accentverschillen (zie figuur 12 en p.30).

Verschillen tussen wijken

Hebben brede scholen in achterstandswijken een ander profiel dan brede scholen in sociaal-economisch sterke wijken? De overeenkomsten zijn groter dan de verschillen. De doelen en doelgroepen van brede scholen in beide typen wijken komen

⁴ Uitkomst van een factoranalyse: Cronbach's alpha is voor alle vier de dimensies groter dan 0,75.

3 BEVINDINGEN

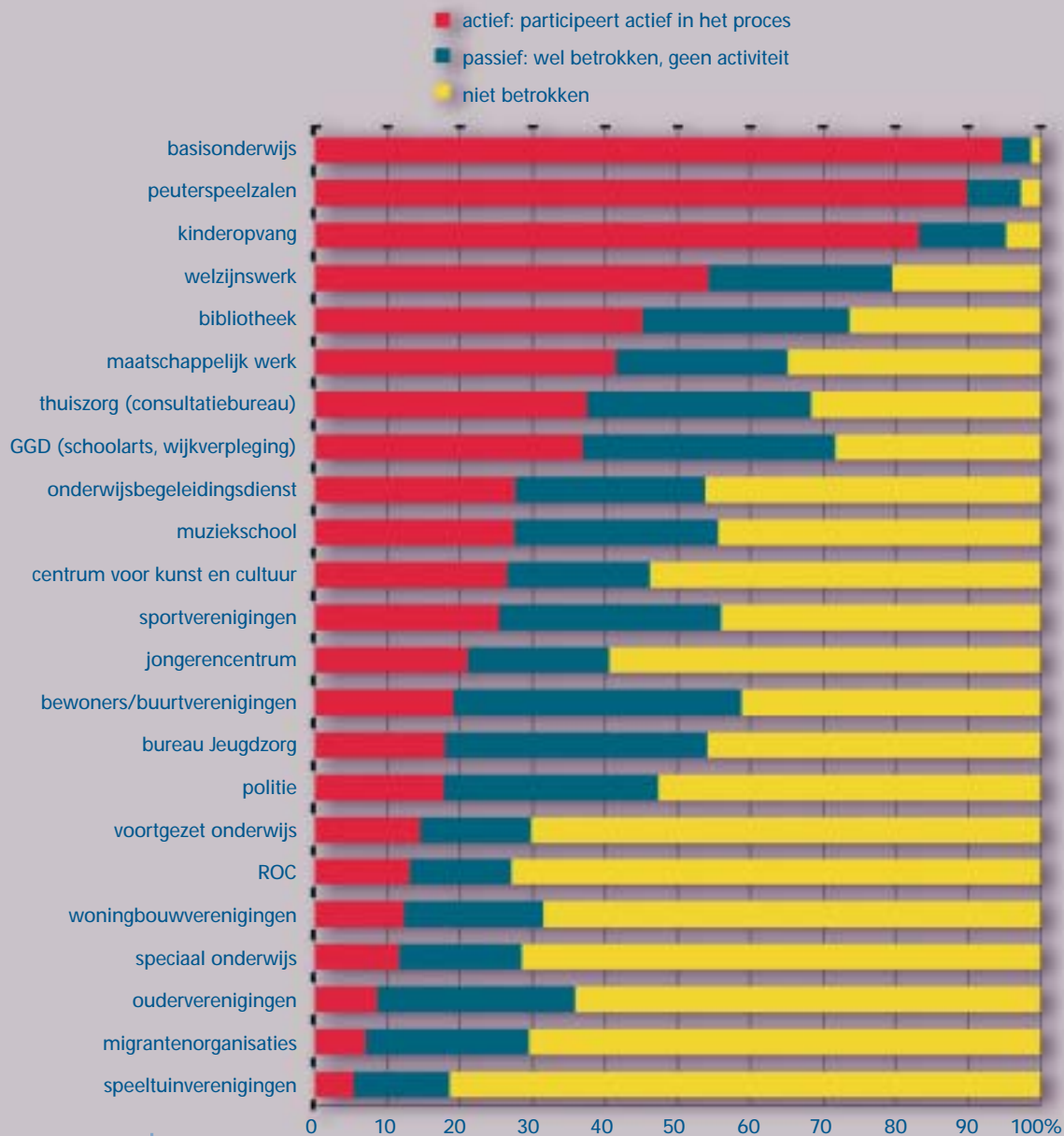

overeen. Ook in de programmering zijn er veel overeenkomsten, doorgaande lijnen en vrijetijdsbesteding komen in beide type wijken evenveel aan bod. Educatieve activiteiten voor kinderen van 0-4 jaar krijgen meer accent in achterstandswijken (60%) dan in sociaal-economisch sterke wijken (39%). Ook het aanbod met betrekking tot opvoeding en zorg krijgt in achterstandswijken meer nadruk. Met name schoolmaatschappelijk werk en wijkverpleging worden daar vaker aange-

boden (een verschil van zo'n twintig procent) in het kader van de brede school.

De partijen

Welke partijen zijn betrokken bij de brede schoolontwikkeling? En spelen zij een actieve rol of zijn ze slechts zijdelings betrokken? (zie figuur 13).

Figuur 13
 Ranglijst van partners in brede scholen, 2003 (n=128-151)

De voorschoolse sector en de basisschool slaan de handen ineen

Kinderopvang, peuterspeelzalen en basisscholen vormen het hart van de brede school. In het gros van de gemeenten zijn zij actief betrokken bij de ontwikkeling van brede scholen. In het basisonderwijs zijn openbare scholen vaker betrokken dan andere denominaties.

Welzijn steeds actiever

In ruim driekwart van de gemeenten is het welzijnswerk betrokken bij het proces. Ten opzichte van vorig jaar spelen zij vaker een actieve rol.

Bibliotheek belangrijkste culturele partner

De bibliotheek is de meest actieve culturele partner in de brede school. Muziekscholen en centra voor kunst en cultuur zijn in veel mindere mate actief betrokken. In achterstandswijken is de actieve betrokkenheid van zowel de bibliotheek als de muziekschool flink gestegen ten opzichte van vorig jaar.

Deelname van zorg neemt fors toe

Zorginstellingen participeren steeds vaker in brede scholen. Met name het maatschappelijk werk is als partner in opkomst. Het maatschappelijk werk is ten opzichte van vorig jaar in veel meer gemeenten actief betrokken bij de brede school, veelal onder de noemer schoolmaatschappelijk werk. Ook de Thuiszorg en de GGD (waaronder respectievelijk het consultatiebureau en de schoolarts vallen) spelen in vergelijking met voorgaande jaren een actievere rol in de brede school.

Sportverenigingen sterker betrokken

De betrokkenheid van sportverenigingen bij de

brede school is in vergelijking met vorig jaar toegenomen. Sportverenigingen zijn nu in een kwart (volgens de gemeenten) of zelfs éénderde (volgens de instellingen) van de gevallen actief betrokken bij brede scholen.

Brede scholen in het voortgezet onderwijs achter de schermen in ontwikkeling

Volgens de gemeenten is het voortgezet onderwijs nog steeds in beperkte mate betrokken bij brede scholen. Het parallel onderzoek in het voortgezet onderwijs wijst echter uit dat de vo-scholen daar zelf anders over denken. Een kwart van de Nederlandse vo-scholen ontwikkelt zich naar eigen zegen tot een brede school: 16% van de vo-scholen beschouwt minimaal één van haar locaties nu al als brede school en nog eens 9% wil dat in de komende jaren tot stand brengen. De ontwikkeling richt zich met name op leerlingen in de eerste twee leerjaren van het vmbo. Sociale participatie en veiligheid zijn de meest in het oog springende thema's en het activiteitenaanbod richt zich met name op de sociaal-emotionele, creatieve en sportieve ontplooiing van leerlingen. De belangrijkste partners van vo-scholen zijn afkomstig uit de sectoren sport en cultuur.

Speciaal onderwijs

Het speciaal onderwijs neemt in vergelijking tot de andere onderwijssectoren nog steeds een bescheiden positie in. Het concept van de brede school lijkt nog het meest relevant voor het speciaal basisonderwijs. Daarbij gaat het zowel om versterking van de inhoudelijke samenwerking met partners als om multifunctionele huisvesting.

3.3 HET PROCES

De hierna gepresenteerde gegevens geven inzicht in de procesmatige aspecten van de ontwikkeling van brede scholen. Daarbij komen de volgende vragen aan de orde. Hoe verloopt het proces? Hoe is het draagvlak onder de diverse partijen? Hoe is de projectorganisatie ingericht? Wat is de rolverdeling onder de partners? Hoe staat het met de financiering? Is er al zicht op resultaten? Welke zijn de belangrijkste knelpunten?

Voortgang van het proces

De ontwikkeling van brede scholen kan in vier procesfasen worden ingedeeld, te weten initiatief, voorbereiding, uitvoering, consolidatie⁵. Binnen die fasen onderscheiden we diverse deelprocessen zoals visieontwikkeling, bouwprocessen, financiering en evaluatie (zie figuur 14).

Vorbereidende werkzaamheden prioriteit

In de meeste gemeenten ligt de nadruk op deelprocessen die tot de voorbereidingsfase gerekend worden. Financiering springt het meest in het oog. Vorig jaar was visieontwikkeling nog de belangrijkste activiteit, nu is dat financiering. Dit blijkt ook uit het toegenomen aantal besluiten over structurele financiering in de gemeenteraad. Daarnaast wordt er veel tijd geïnvesteerd in de ontwikkeling van de projectorganisatie en in communicatie en informatievoorziening. Ook bouwprocessen vragen veel aandacht.

Verbreiding van het proces dient zich aan

Relatief weinig gemeenten richten zich momenteel op de implementatie van inhoudelijke dan wel

organisatorische veranderingen. Ook evaluatie krijgt nog steeds weinig nadruk. In het merendeel van de gemeenten (71%) is nog geen sprake van evaluatie. Een twintigtal gemeenten (12%) treft hier wel voorbereidingen voor. In een vergelijkbaar aantal gemeenten (14%) is de evaluatie gaande en in enkele gemeenten (3%) is de evaluatie afgerond. In ongeveer tien procent van de gemeenten zijn gegevens over resultaten beschikbaar.

Hoewel er dus nog nauwelijks zicht is op de opbrengsten van brede scholen, willen veel gemeenten het aantal scholen toch verder uitbreiden. Het aantal gemeenten dat zich richt op uitbreiding en verbreding van het proces is ten opzichte van vorig jaar bijna verdriedubbeld.

Draagvlak en participatie

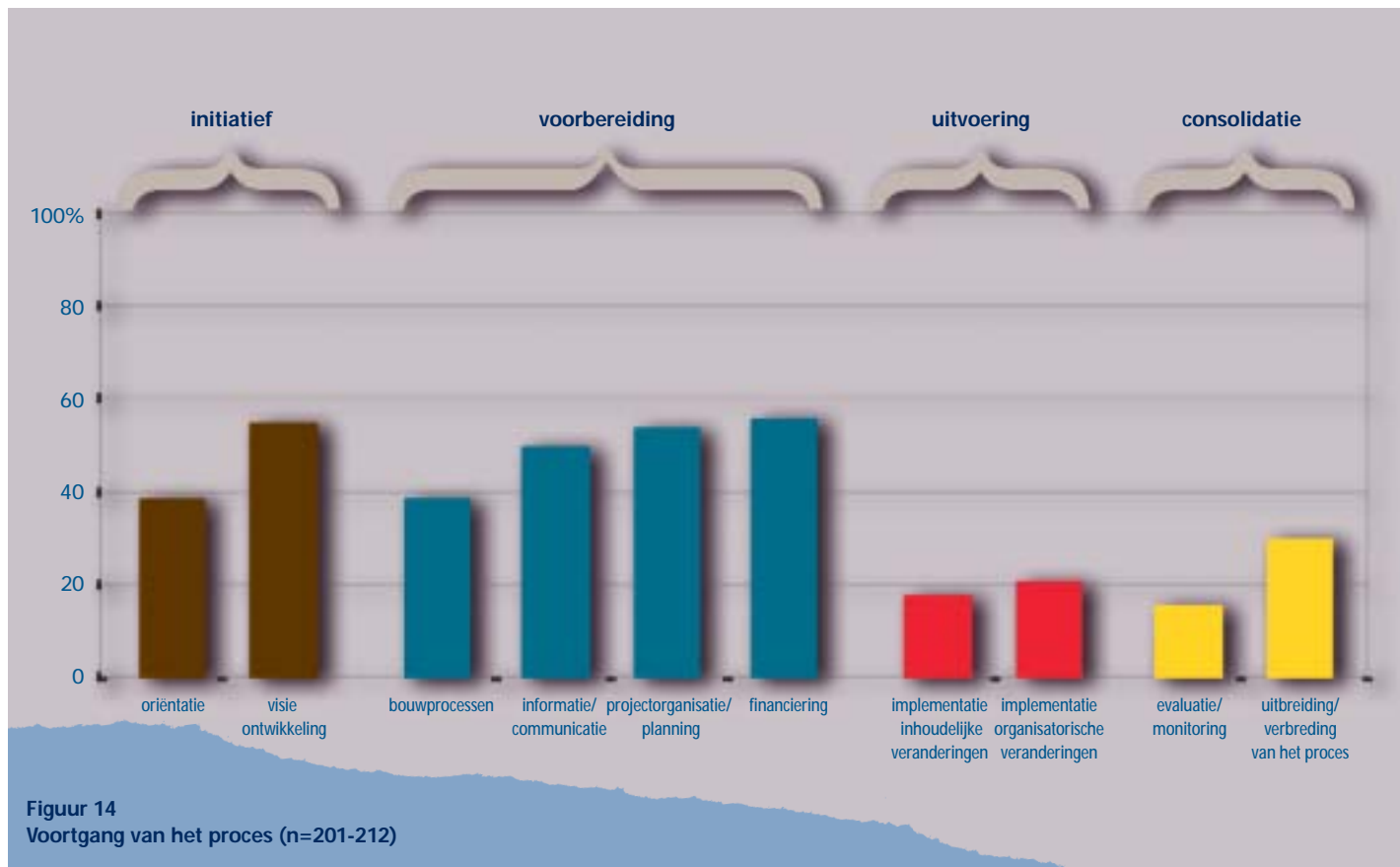
Hoe staat het met het draagvlak voor brede scholen en in hoeverre worden de doelgroepen betrokken bij voorbereidende en uitvoerende werkzaamheden?

Groot draagvlak voor de brede school

Binnen gemeenten is het draagvlak voor de brede school groot (volgens de helft van de gemeenten) tot zeer groot (volgens twintig procent van de gemeenten), zowel onder ambtenaren, de gemeenteraad, als het college van burgemeester en wethouders. Hetzelfde geldt voor directies en besturen van scholen en instellingen. Ook onder de medewerkers op de werkvloer is het draagvlak groot. Instellingen schatten het draagvlak binnen de gemeente minder hoog in dan de gemeenten

⁵ Oberon/Sardes (in voorbereiding voor 2004), Handboek brede school.

3 BEVINDINGEN

zelf. Het draagvlak onder kinderen, ouders en buurtbewoners wordt over het algemeen als redelijk goed ingeschat.

Participatie en draagvlak van kinderen neemt toe
Kinderen worden steeds meer betrokken bij brede scholen. De participatie van kinderen neemt toe

doordat zij deelnemen aan brede schoolactiviteiten (63%). Ook het draagvlak onder kinderen wordt groter: in groepsgesprekken en -discussies (38%) komen brede scholen steeds vaker aan de orde. Daarnaast wordt meer gebruik gemaakt van enquêtes, zoals behoeftepeilingen (39%).

Ouders steeds meer betrokken

Ouders worden steeds meer betrokken bij de ontwikkeling van brede scholen. Ze participeren in veel gemeenten door actief betrokken te zijn als vrijwilliger (69%) en soms op professionele basis (25%). Het draagvlak onder ouders wordt vergroot door de medezeggenschapsraad of ouderraad (93%) en door enquêtes (68%).

Buurtbewoners hebben inspraak

Net als ouders participeren ook buurtbewoners als vrijwilliger (48%) of als professional (20%) binnen de brede school. Het draagvlak onder buurtbewoners wordt vooral vergroot via wijkraden (63%) en inspraakavonden (62%), waar zij over brede scholen worden geïnformeerd en geconsulteerd.

Projectorganisatie

Hoewel brede scholen op heel verschillende manieren tot stand kunnen komen, kennen de projectorganisaties in gemeenten veel overeenkomsten. Gemeenschappelijke elementen zijn: stuurgroep, projectleiding en overlegstructuren.

Stuurgroep

De meeste gemeenten (61%) hebben een brede stuurgroep ingesteld die verantwoordelijk is voor de voortgang van het proces. Meestal maken ambtenaren, bestuurders van scholen en instellingen, en directies van scholen en instellingen daar deel van uit. In iets mindere mate geldt dat ook voor wethouders en externe adviseurs.

Projectleiding

De helft van de gemeenten heeft een projectleider brede school aangesteld. Het aantal uren varieert van twee uur per week tot fulltime. Gemiddeld heeft een gemeente twee dagen per week projectleiding beschikbaar om aan brede scholen gestalte te geven. Ruim de helft van de gemeenten heeft een externe adviseur ingehuurd om de projectorganisatie te versterken, bijvoorbeeld voor de projectleiding of de ondersteuning daarvan.

Overlegstructuur

Overleg vindt bijna altijd plaats op gemeentelijk niveau. Daarnaast is er regelmatig overleg op locatieniveau en op wijk- en dorpsniveau. Van overlegvormen of netwerken op regionaal of landelijk niveau is nog nauwelijks sprake.

Samenwerking tussen gemeente en partners

De samenwerking tussen de gemeente, scholen en instellingen verloopt volgens de instellingen redelijk tot goed.

Samenwerking binnen de gemeente

Binnen de gemeenten houden verschillende afdelingen zich bezig met brede schoolontwikkeling. De afdeling Onderwijs is in alle gemeenten bij het brede schoolproces betrokken. In de meeste gemeenten is ook de afdeling Welzijn van de partij. De afdelingen Financiën en Accommodatiebeheer zijn minder vaak (in ruim één derde van de gemeenten) bij het proces betrokken, hoewel de afdeling Financiën ten opzichte van vorig jaar wel wat terrein wint. De afdelingen Cultuur, Sport, en Zorg maken in een kwart van de gemeenten deel uit van het proces.

De instellingen beoordelen de samenwerking tussen de diverse gemeentelijke afdelingen als redelijk. De gemeenten zelf vinden dat de interne samenwerking goed tot zeer goed verloopt. In vergelijking met vorig jaar is de relatie tussen het beleidsthema brede school en aanverwante beleidsterreinen sterker geworden. Het concept van de brede school is vooral nauw verweven met beleid op het vlak van kinderopvang en voor- en vroegschoolse educatie, het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid, huisvestingsbeleid en jeugdbeleid.

Sterkste en zwakste schakel

Aan de gemeenten en instellingen is gevraagd wie zij de sterkste en de zwakste schakel vinden in het proces. Zowel gemeenten als instellingen vinden het basisonderwijs de sterkste schakel, vaak in combinatie met peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en welzijn.

Bij de zwakste schakel noemen gemeenten en instellingen allerlei verschillende partners. Zorginstellingen, culturele instellingen, sportverenigingen, welzijnsinstellingen, kinderdagverblijven en peuterspeelzalen komen allen voor in de lijst van de 'zwakste schakel'. Ook de gemeente zelf (of afdelingen daarvan) wordt door instellingen én gemeenten een aantal keren als zwakste schakel aangewezen.

Rolverdeling

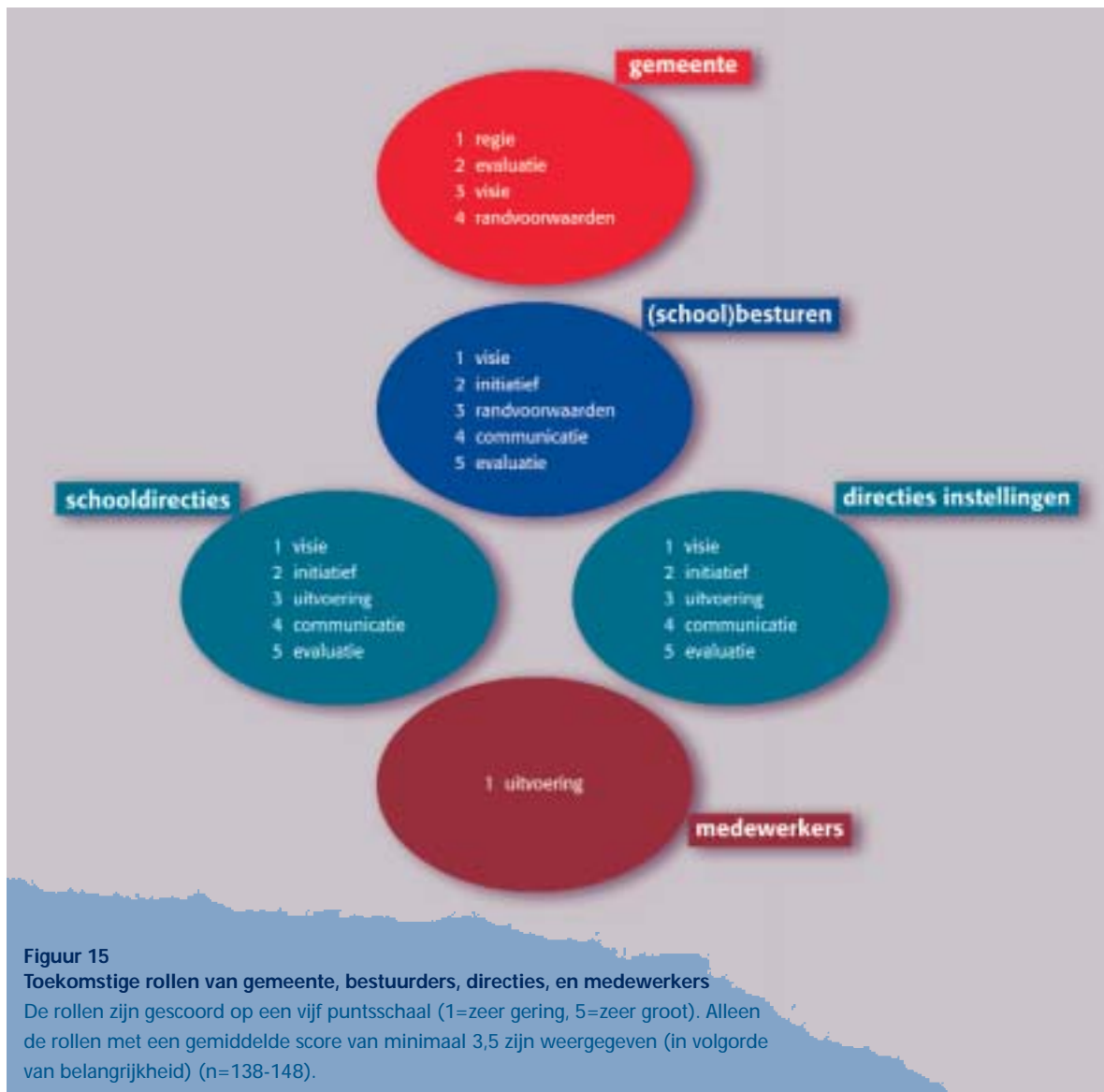
Welke taken en verantwoordelijkheden hebben gemeenten en partners op dit moment, en hoe zouden die in de toekomst verdeeld moeten worden? Gemeenten en instellingen blijken daar grotendeels dezelfde opvattingen over te hebben. In figuur 15 is weergegeven welke rollen elke partij in de toekomst op zich zou moeten nemen.

Gemeente gaat regisseren en evalueren

Gemeenten vinden dat zij op dit moment op veel verschillende terreinen het voortouw hebben in het proces, variërend van initiatief en visieontwikkeling tot regie en communicatie. Instellingen vinden echter dat gemeenten hun eigen rol overschatten: volgens instellingen ligt de sleutelrol op dit moment niet bij de gemeente, maar bij de schoolleiders. In de toekomst zouden gemeenten hun rol moeten terugbrengen tot regievoering, evaluatie van opbrengsten, zorgdragen voor visieontwikkeling en randvoorwaarden. Het initiatief zou meer bij besturen en directies moeten komen te liggen.

Besturen gaan meer sturen

Besturen van scholen en instellingen hebben tot nu toe een bescheiden rol gespeeld in het proces. Zowel gemeenten als instellingen vinden dat de bestuurders in de toekomst een grotere rol moeten krijgen, met name op het gebied van visie en initiatief. Daarnaast zouden zij zich moeten bemoeien met het creëren van randvoorwaarden en met communicatie en evaluatie.

Directies krijgen een voortrekkersrol

Schoolleiders en directies van instellingen vervullen volgens instellingen nu al een sleutelrol. In de toekomst moeten zij volgens gemeenten en instellingen nog meer grip krijgen op het proces. Zij zullen een voortrekkersrol moeten vervullen als het gaat om visieontwikkeling, initiatief, uitvoering, communicatie en evaluatie. Alleen voor randvoorwaarden en regievoering wordt verwezen naar besturen en gemeenten.

Medewerkers vooral in uitvoerende rol

Leerkrachten, medewerkers van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven, welzijnswerkers en overige medewerkers van scholen en instellingen zullen verantwoordelijk blijven voor de vormgeving van de brede school op de werkvloer, dat wil zeggen, de uitvoering. Als het aan de instellingen ligt, zullen medewerkers in de toekomst ook nauwer betrokken worden bij visieontwikkeling.

Financiering

Wat kost een brede school? Welke budgetten worden daarvoor aangewend? Hoe groot is de financiële armslag van gemeenten? De gegevens die gemeenten aanleverden zijn op dit punt niet compleet. Niettemin geven we in deze paragraaf indicaties van budgetten, kostenposten en financieringsbronnen.

Totaalbudgetten lopen sterk uiteen

De totaalbudgetten die in gemeenten beschikbaar zijn voor de ontwikkeling van brede scholen,

variëren aanzienlijk. Bijna de helft van de gemeenten (48%) heeft maximaal 100.000 euro voor brede scholen gereserveerd. Een klein deel van de gemeenten (15%) beschikt over een budget van enkele tonnen. Ruim een kwart van de gemeenten (28%) beschikt over een budget van enkele miljoenen euro's en twaalf gemeenten (9%) hebben een budget van tien miljoen euro of meer tot hun beschikking. Overigens zijn het niet altijd de grootste gemeenten die het meest te besteden hebben. Slechts vier grotere gemeenten (100.000+) hebben een totaalbudget van meer dan tien miljoen euro. De overige acht gemeenten met een budget van een dergelijke omvang zijn kleiner (< 50.000 inwoners).

Investerings in huisvesting én samenwerking

Veel gemeenten investeren in huisvesting. Het kan hier gaan om nieuwbouw, verbouw, of perceelkosten. Ook in samenwerking, waar structurele kostenposten voor personeel en projectleiding, exploitatielasten en activiteiten onder vallen, wordt geïnvesteerd.

Uit figuur 16 blijkt dat de ruim de helft van de gemeenten voor de huisvesting van brede scholen een budget beschikbaar heeft van enkele miljoenen euro's. De budgetten voor samenwerking zijn structureler van aard. Het gros van de gemeenten investeert jaarlijks enkele tienduizenden euro's tot enkele tonnen in samenwerking.

Budgetafspraken voor 2002-2006

De meerderheid van de budgetafspraken is gemaakt voor de periode 2002-2006. De periode is iets opgeschoven in vergelijking met vorig jaar

	huisvesting	samenwerking
> 10 miljoen euro	14%	-
1 miljoen – 10 miljoen euro	51%	2%
100.000 – 1 miljoen euro	7%	30%
50.000 – 100.000 euro	1%	18%
<50.000 euro	1%	25%
geen investering	16%	25%

Figuur 16
Budget van gemeenten voor huisvesting en samenwerking (n=71-77)

(2002-2004), en komt overeen met de zittingsperiode van de meeste gemeenteraden.

Diverse financieringsbronnen

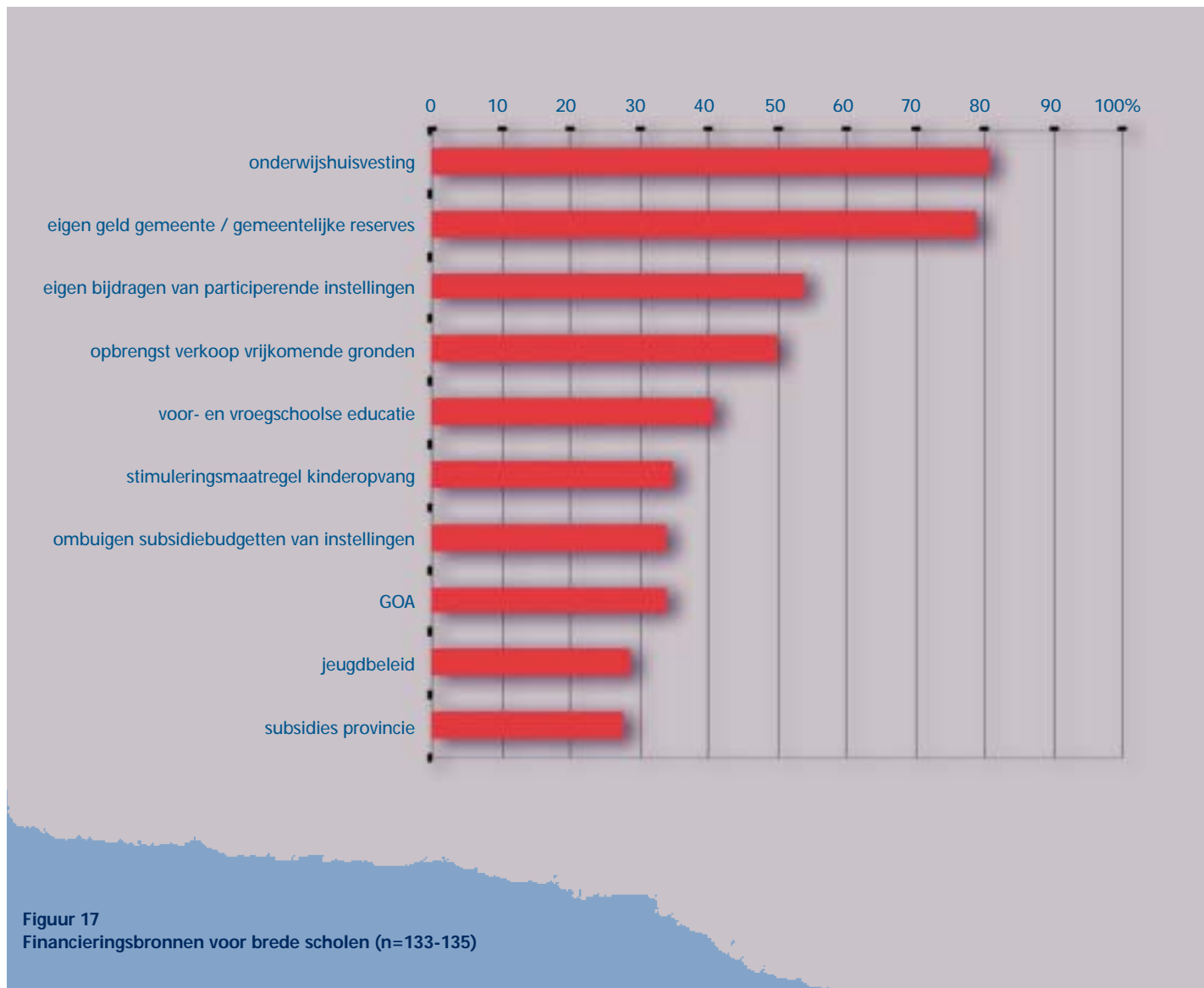
In figuur 17 is een overzicht van de financieringsbronnen van brede scholen opgenomen. Onderwijshuisvesting is de belangrijkste financieringsbron. Daarnaast putten gemeenten voor de ontwikkeling van brede scholen in belangrijke mate uit de eigen gemeentelijke reserves. Ook wordt gebruik gemaakt van eigen bijdragen van de instellingen. Dit gebeurt via het ombuigen van subsidiebudgetten en in toenemende mate ook rechtstreeks: eigen bijdragen van participerende instellingen komen ten opzichte van vorig jaar veel vaker voor (gestegen van 37% naar 54%). Bijna de helft van de gemeenten maakt gebruik van de opbrengst van de verkoop van vrijkomende

gronden. Daarnaast worden ook budgetten voor bijvoorbeeld voor- en vroegschoolse educatie, de stimuleringsmaatregel kinderopvang, gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid en stedelijke vernieuwing voor de ontwikkeling van brede scholen aangesproken. In vergelijking met vorig jaar is het aandeel gemeenten dat gebruik maakt van provinciale subsidies iets gestegen.

Begrotingstekorten in de helft van de gemeenten

In bijna de helft van de gemeenten (44%) is er nog geen sprake van volledige dekking van de beoogde investeringen. De hoogte van het begrotingstekort varieert sterk. In sommige gemeenten loopt het tekort op tot enkele honderdduizenden euro's, in andere gemeenten blijft het beperkt tot enkele tienduizenden euro's.

3 BEVINDINGEN

Knelpunten

Hoe percipiëren gemeenten en instellingen de toekomst van de brede school en welke knelpunten en valkuilen zien zij opdoemen?

Optimisme overheerst

Op de vraag 'Hoe ziet u de toekomst van de brede school ontwikkeling in uw gemeente tegemoet?', antwoordt ongeveer driekwart van de gemeenten: 'positief' (67%) of 'zeer positief' (5%). Instellingen zijn in diezelfde mate optimistisch over de toekomst van de brede school. Een minderheid van

de gemeenten (7%) en instellingen (11%) ziet de toekomst van brede scholen somber in.

Niettemin signaleren gemeenten en instellingen een behoorlijk aantal zaken die een serieuze bedreiging voor de verdere ontwikkeling van brede scholen vormen. In figuur 18 zijn een aantal specifieke knelpunten op een rij gezet.

De valkuilen en risico's die gemeenten en instellingen signaleren kunnen worden samengevat in zeven knelpunten. Die knelpunten zijn in volgorde van belangrijkheid (zie p.42 en 43).

3 BEVINDINGEN

5
KNELPUNT

Regelgeving

De huidige regelgeving veroorzaakt regelmatig problemen voor een kwart van de gemeenten en instellingen. De regelgeving voor onderwijs, welzijn, peuterspeelzaalwerk en kinderopvang is niet goed op elkaar afgestemd. Zo stuit men bij de inrichting van multifunctionele ruimten op de relatief strenge normen die voor de kinderopvang gelden. Bij de multidisciplinaire inzet van personeel leveren de verschillen tussen de diverse CAO's problemen op.

6
KNELPUNT

Visie

Een klein deel van de gemeenten en instellingen geeft aan dat de voortgang van de brede schoolontwikkeling wordt belemmerd door een gebrek aan inhoudelijke overeenstemming tussen de betrokken partijen. Gezamenlijke visie en doelen ontbreken volgens een aantal gemeenten (14%) en instellingen (20%). Multifunctionele huisvesting is dan vaak de enige bindende factor. Het lukt instellingen volgens de respondenten niet altijd om over de eigen muren heen te kijken en daarnaast spelen ook koudwatervrees en weerstand tegen veranderingen een rol.

7
KNELPUNT

deskundig personeel

Enkele gemeenten en instellingen geven aan dat het moeilijk is om voor de diverse activiteiten deskundige mensen te vinden. Inzet van vrijwilligers of ouders is in veel gevallen geen optie omdat veel sportieve, culturele en educatieve activiteiten professionele begeleiding vereisen. Maar ook de professionals van de betrokken instellingen ontbreekt het soms nog aan de juiste deskundigheid. Zo vraagt een muzikles aan een groep leerlingen in een achterstandswijk geheel andere vaardigheden van een muziekdocent dan één op één lessen in de muziekschool in het centrum van de stad.

Rijksoverheid kan voor oplossingen zorgen

De helft van de gemeenten vindt dat de rijksoverheid zou moeten bijspringen door – al dan niet structureel – financiële middelen beschikbaar te stellen. Dit geldt voor huisvesting, maar ook voor coördinatie, personeel en uitvoering. Een aantal gemeenten geeft aan dat de overheid de budget-

ten zou moeten oormerken. Ruim een derde van de gemeenten vindt dat de rijksoverheid moet zorgen voor meer ruimte in de regelgeving, waardoor er afstemming plaats kan vinden tussen onderwijs, welzijn, peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Bovendien zou de rijksoverheid de verkokering van beleid en middelen tegen moeten gaan.

Colofon

Uitgave & tekst

Oberon

Vormgeving

Buro Dvada, Utrecht

Druk

USP bv, Utrecht

Fotografie

Sijmen Hendriks

ISBN: 90-805646-6-4

Utrecht, oktober 2003

In opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

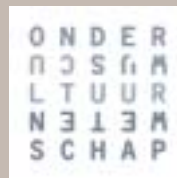
© 2003 Oberon

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden, op wat voor wijze dan ook, of opgeslagen worden in een gegevensbestand zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De brede school heeft de afgelopen jaren in hoog tempo Nederland veroverd. Op dit moment zijn er al honderden brede scholen en een minstens even groot aantal is in voorbereiding. In dit jaarbericht wordt de stand van zaken in 2003 geschetst en worden nieuwe feiten en cijfers gepresenteerd. Op basis van vergelijking van die gegevens met die uit eerdere jaarberichten (2001 en 2002) worden bovendien de belangrijkste trends in de ontwikkeling van brede scholen aangeduid. U kunt de jaarberichten bij Oberon bestellen.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Oberon

ONDERZOEK & ADVIES
VOOR DE ONDERWIJS- EN WELZIJNSSECTOR
POSTBUS 1423
3500 BK UTRECHT
TEL. : 030 - 230 60 90
FAX : 030 - 230 60 80
E-MAIL : info@oberon-o-a.nl
INTERNET : www.oberon-o-a.nl